

ПОСТАНОВА
ПРЕЗИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

14 вересня 2022 р.

Протокол №

«Наукове забезпечення виробництва продукції свинарства в сучасних умовах»

Президія Національної академії аграрних наук України заслухала і обговорила доповідь директора Інституту свинарства і агропромислового виробництва НААН, доктора сільськогосподарських наук Церенюка О.М. «Наукове забезпечення виробництва продукції свинарства в сучасних умовах» та зазначає, що за тривалий період формування свинарство в Україні стало достатньо ефективною та високотехнологічною підгалуззю тваринництва. За останній рік після п'яти років щорічного зменшення на рівні 7,5% загальне поголів'я тварин стабілізовано і станом на 01.01. 2022 р. у всіх категоріях господарств налічувалось 5 558,6 тис. гол. свиней, зокрема 3 635,7 у сільськогосподарських підприємствах та 1922,9 тис. – у господарствах населення. На даний час 57% загального поголів'я свиноматок утримується в 15 найбільших промислових підприємствах галузі, які забезпечують виробництво понад 50% свиней забійних кондицій.

Науковцями Інституту свинарства і АПВ НААН обгрунтовано, що стратегічним напрямом подальшого розвитку галузі має стати розвиток крупних свинарських комплексів із високоефективними сучасними технологіями. Підвищення конкурентоздатності галузі свинарства досягти за рахунок переходу на сучасні технології, будівництва нових і реконструкцію існуючих свинарських ферм, модернізації та інтенсифікації виробництва на основі інноваційних технологій, спрямованих на прибуткове ведення галузі, отримання продукції високої якості, розширення можливостей для функціонування дрібнотоварних виробників і обслуговуючих кооперативів.

У контексті виконаних досліджень за відповідними програмами НААН у 2011-2022 рр. науковцями Інституту спільно із співвиконавцями виконано 61 завдання, зокрема: розроблено комплексну лінійну модель визначення племінної цінності тварин за показниками м'ясної продуктивності та якості м'яса; систему автоматизованого збору і обробки селекційної інформації для формування бази даних племінних свиней України; маркер-асоційовані системи ДНК, пов'язані з проявом господарсько-корисних ознак продуктивності; техніку генотипування за мікросателітними локусами геному свиней, з мультиплексними системами для визначення походження тварин і проведення генетико-популяційних досліджень.

Відпрацьовано технологію переходу свинарських ферм з турової на потокову систему отримання опоросів за новими об'ємно-планувальними рішеннями реконструкції приміщень. За напрямом зменшення екологічного навантаження на довкілля створено інноваційну систему контролю зоогігієнічних параметрів повітряного середовища тваринницьких приміщень; самопливну систему видалення гноївки з урахуванням рельєфу місцевості; систему очищення повітря свинарників; технологічне обладнання для гідроструйного, пневматичного, механічного і комбінованого перемішування гнойових стоків; технологічні елементи екологічно безпечного виробництва продукції органічного свинарства; екологічно орієнтовану систему годівлі у свинарстві для зменшення викидів парникових газів; нову систему оптимізації ресурсного потенціалу свинарства.

З метою поліпшення відтворювальної здатності свиноматок розроблено систему лікування і профілактики захворювань репродуктивної системи свиней; технологію інтракорпорального штучного осіменіння свинок. Створено комп'ютерні програми із прогнозування ефективності роботи свинарських підприємств за різних технологічних рішень.

Наукова визначеність розробок підтверджена отриманням 128 патентів на корисну модель та 17 свідоцтвами на авторське право. За зазначений період видано 18 монографій, 28 методичних рекомендацій, внесено пропозицій: з питань стандартизації – 27, оптимізації наукового процесу – 12, розвитку галузі свинарства – 31. Розроблено вісім ДСТУ, впроваджено 58 розробок.

Для 23 дослідних господарств мережі НААН розроблено і передано для впровадження проєктно-технологічні рішення з реконструкції приміщень свиноферм та переведення свинарства на потокову систему виробництва.

Однак, на сьогоднішній день ситуація в підгалузі стрімко змінилась. Війна росії проти України деформувала середовище функціонування підприємств, розірвала налагоджені логістичні ланцюжки, а також створила нові виклики та ризики, пов'язані з реорганізацією бізнесу. Особливо згубний вплив чинить африканська чума свиней (АЧС) на дрібні і середні свинарські господарства, які не мають можливості інвестувати у підвищення рівня біобезпеки виробництва, що ставить під загрозу розвиток свинарства у сільській місцевості.

Через різке зменшення кількості племінних стад, які є базовою основою для одержання батьківських і материнських форм свиней стримується широке використання методу гібридизації. Окрім того, ветеринарні проблеми, які пов'язані із захворюванням свиней на африканську чуму, унеможливають завезення високопродуктивних плідників.

Негативним фактором також є невідповідність існуючої в нинішніх правових рамках системи селекції у свинарстві за окремими параметрами (використання інформаційних технологій та автоматизованих систем, методика оцінки племінної цінності тварин, механізмів державної підтримки) передовим зарубіжним практикам. За останні 7 років кількість племінних господарств зменшилась майже в 3 рази і на 01.01.2022 р. становило 67 суб'єктів племінної справи у тваринництві, з яких 27 племінних заводів з поголів'ям 5 500 свиноматок та 40 племінних репродукторів з поголів'ям 8 257 свиноматок. Суттєво зросла залежність селекційної роботи і відтворення поголів'я свиней від імпорту генетичних ресурсів.

За таких умов важливо віднайти той формат функціонування підприємств, який зможе забезпечити максимальне збереження наявних потужностей та ресурсів, а також сформувати нові перспективні напрями роботи. В свинарстві до тих ризиків, що мали місце у мирний час, додався в умовах війни цілий комплекс факторів, які стали загрозою не тільки для загального виробництва продукції, а й для тієї частини, що забезпечує подальше відтворення поголів'я – для племінної складової. На часі є розроблення системи організаційних заходів, які сприятимуть зменшенню негативного впливу цих факторів.

Відтак, пріоритетними напрямками наукового забезпечення свинарства є розроблення стратегії відновлення та інноваційного розвитку свинарства, яка передбачає прискорене відновлення галузі у повоєнний період, а саме: екологізація виробництва, підвищення адаптаційної здатності свиней до умов зміни клімату, відновлення поголів'я миргородської породи свиней..

Основними науковими завданнями є:

- створення високоспеціалізованих ліній і типів свиней, що вирізняються підвищеними продуктивними та споживчими якостями та максимальне застосування систем гібридизації, обґрунтування використання найцінніших тварин зарубіжної селекції, зокрема для отримання «термінальних кнурів», застосування ДНК-паспортизації локальних і зникаючих порід та їх генеалогічних структур; створення генофондних стад (in situ);

- розроблення і впровадження національної системи збору і обробки інформації про індивідуальну продуктивність свиней та перехід на сучасну оцінку племінної цінності свиней на основі методу BLUP та індексу оцінку;

- створення галузевого селекційно-гібридного центру при Інституті свинарства і АПВ НААН;

- створення банку генетичних ресурсів (ex situ);
- розроблення технологій утилізації відходів виробництва, переробки продукції свинарства та безвідходного виробництва;
- розроблення нових енергоощадних технологій для реконструкції і будівництва приміщень;
- розроблення сучасних раціонів годівлі на основі новітніх норм за використання комп'ютерних програм оптимізації поживності кормів;
- прискорення процесів адаптації вітчизняних стандартів в галузі свинарства до європейських норм;
- розроблення системи заходів з відновлення роботи племінних господарств у повоєнних умовах за раціонального використання свиней зарубіжної селекції;
- створення моделі функціонування регіональних пунктів штучного осіменіння свиней.

Враховуючи важливість ефективності наукового забезпечення виробництва продукції свинарства як елемента продовольчої безпеки України,

Президія Національної академії аграрних наук України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Діяльність Інституту свинарства і АПВ НААН та установ-співвиконавців з наукового забезпечення виробництва продукції свинарства в сучасних умовах визнати задовільною.

2. Інституту свинарства і агропромислового виробництва (Церенюк О.М.):

- доопрацювати і внести в установленому порядку до Мінагрополітики проєкт галузевої програми «Сучасна система селекції у свинарстві» (до **31 грудня 2022 р.**) та пропозиції про внесення змін до «Інструкції зі штучного осіменіння свиней» (до **1 лютого 2023 р.**), «Інструкції з бонітування свиней» та Положення про присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві (до **1 квітня 2023 р.**);

- надати в установленому порядку пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про племінну справу у тваринництві» (до **1 грудня 2022 р.**);

- внести пропозиції до Президії НААН щодо організації на базі дослідних господарств мережі НААН створення термінальних кнурів з їх подальшим використанням у системах гібридизації на товарних фермах різних регіонів України (до **1 листопада 2022 р.**);

- розробити «Програму розвитку свинарства в дослідних господарствах мережі НААН на 2023-2028 рр.» (до **1 лютого 2023 р.**);

- акредитувати Лабораторію генетичного контролю відповідно до міжнародного стандарту ISO/IEC 17025 (до **1 січня 2024 р.**);

- внести до ПНД НААН №30 «Система організаційно-технологічних рішень з адаптації тварин до зміни клімату за виробництва продукції тваринництва» («Кліматично – адаптивне та органічне тваринництво») на 2023 р. короткотермінові завдання з дослідження з селекційних і технологічних аспектів відновлення свинарства у повоєнний час (до **28 вересня 2022 р.**).

3. Відділенню зоотехнії НААН (Жукорський О.М.) внести пропозиції з визначення дослідних господарств НААН, які займаються відновленням, а в подальшому й розведенням вітчизняних свиней м'ясних генотипів (до **1 грудня 2022 р.**);

4. Контроль за виконанням постанови покласти на першого віцепрезидента НААН Гладія М.В.